

Maar nu wij spraken, waren wij gedwongen zóo te spreken en niet anders.

Het geldt hier de heilichheid van Gods volk, de heilichheid van Gods Naam.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

Privaat of Communaal bezit.

Socialisatie of Bedrijfsorganisatie. XIV.

Tot recht verstand van hetgeen thans onze aandacht vraagt, is het zeker niet overbodig even te herinneren aan den inhoud van de vorige artikelen. In die artikelen werd een onderzoek gewijd aan de gegevens van het Oude Testament omtrent den eigendom, en uit dat onderzoek bleek ons het volgende. In de eerste plaats vonden wij in het verhaal van de schepping van den mensch (Genesis 1 en 2), dat a de eigendom zijn oorsprong en fundamenteel heeft in de schepping van den mensch naar Gods beeld; b dat het wezen van den eigendom bestaat in heerschappij, en c dat God de absolute eigenaar, en de mensch slechts rentmeester is. Ten tweede leidde de beschouwing van de Mozaïsche wetgeving tot dit resultaat, dat a de eigendom in Israël een religieus karakter draagt; b die eigendom geen privaat- maar familie- of geslachtsbezit is, en c door allerlei beperkingen, als sabbatjaar, jubeljaar, offeranden, woonplaatsen voor Levi's stam etc. beperkt werd. En ten derde meende ik uit al die gegevens deze conclusie te mogen trekken, dat in de sociale wetgeving van Israël, (en de profetie bevestigt dit), niets te vinden is, dat als argument kan gebruikt worden om of het privaat of het communaal bezit als het van God verordende te verdedigen. Dit entweder-oder kent het Oude Testament niet. Het biedt geen principiële uitspraak. Het zegt ons alleen, dat in Israël wel privaat bezit gevonden werd, maar met een zeer sterk communaal karakter. De Heere zorgde er voor, dat het private door het communale getemperd werd, en privaat en communaal bezit elkander in evenwicht hielden, en zoo kwam in het maatschappelijk leven van het volk des verbonds iets tot openbaring van de harmonie tusschen de persoonlijkheid en de gemeenschap, tusschen den individueelen en gemeenschappelijken eigendom, die den oorspronkelijken Paradijsstoestand kenmerkte.

Thans komen we tot het Nieuwe Testament.

Hoe heeft Christus den eigendom beschouwd?

Deze belangrijke vraag moet eerst beantwoord en dan komt alsvanzelf deze kwestie eerst aan de orde, of de Heiland Zelf eigendom bezeten heeft. Het antwoord is niet moeilijk te geven. Wel kent Hij persoonlijk bezit in den vorm van kleederen etc. (denkt aan den rok zonder naad van boven af geheel gegeven, Joh. 19:23), wel heeft hij in Kapernaum ook een eigen tehuis (Matth. 4:13),

maar van eigendom in den gewonen zin des woords is hij Jezus geen sprake. Hij had dien ook niet nodig, en Hij is ook in dit opzicht arm geworden, daar Hij rijk was (2 Cor. 8:9). Echter make men uit deze bewering geen verkeerde gevolgtrekkingen. Hieruit volgt allermint, dat Jezus, zooals wij straks nader zullen zien, het bezit, of enger nog den privaat-eigendom heeft veroordeeld, en evenmin, dat Hij met Zijn discipelen behoorde tot de armen van het land. Van harte stem ik in met Prof Giesink, die Jozef en Maria als eenvoudige burgermensen voorstelt, en de gedachte verwerpt alsof Christus tot de straatarmen van Israël zou behoord hebben. „Ook de discipelen”, zoo zegt hij, „waren geen proletariërs. Johannes en Jakobus waren zonen van Zebedeus, een welgestelden visscher, die er een eigen schuit en knechts op nahielt (Mark. 1:20). Simon en Andreas hadden te Kapernaum een huis, waar Simon's schoonmoeder de gasten aan het Sabbatsmaal diende (Mark. 1:29). En eindelijk was Mattheus, de tollenaar, die in zijn huis een grooten maaltijd voor een talrijke gastenschaar kon aarrichten, een vermogend man.”

Hieraan verbindt zich terstond een gewichtige vraag.

Al moet toegestemd, dat de Heiland Zijn discipelen niet koos uit de proletariërs en arme bezitlozen, heeft Hij niet door Zijn bevel tot de jongeren om alles te verlaten, en Hem te volgen, den eigendom en met name den privaat-eigendom veroordeeld? En moet deze vraag niet bevestigend beantwoord, als ge leest: Vergadert u geen schatten op de aarde... maar vergadert u schatten in den hemel (Matth. 6:19-21; Lukas 2:33, 34); en verkoop al wat gij hebt, en geef het den armen, en gij zult rijk worden in den hemel (Matth. 19:21; Lukas 12:33); en ook: en zoo wie zal verlaten hebben huizen of... akkers, om Mijns naams wil, die zal honderdvoud ontvangen, en het eeuwige leven beërven (Matth. 19:29). Volgt uit deze krasse uitspraken niet, dat het volgen van Jezus met het hebben van bezit onverenigbaar is, en dus voor den christen de eigendom behoort tot een terrein, waarop hij zijn voeten niet mag zetten? Het schijnt zoo, en in den loop der eeuwen hebben tal van ascetische richtingen op grond van deze gegevens alle bezit als profaan gebrandmerkt, en de armoede verheerlijkt als het ideaal van heilichheid.

Doch deze richting dwaalt.

Christus veroordeelt hier den eigendom niet.

Wat Zijn discipelen betreft, spreekt het wel vanzelf, dat Zijn jongeren, die met Hem het land zouden doortrekken, alles verlaten moesten. Zij konden niet bij en in hun bezit blijven, omdat hun plaats bij Jezus was. Doch daarmede deden zij niet afstand van alle aardisch goed. Uit Markus 1:29 blijkt, dat Simon in Kapernaum nog een eigen huis hield, en het feit, dat de jongeren na Chris-

tus' opstanding weer het visschersbedrijf ter hand namen, bewijst voldoende, dat zij over schuiten en vischtuig beschikten. Ook bevat Matth. 19:29, zoo wie zal verlaten hebben huizen of akkers etc., geen enkele veroordeeling van den eigendom. De Heiland noemt in denzelfden tekst, en zelfs tusschen de woorden huizen en akkers in: broeders of zusters, of vader of moeder of vrouw of kinderen, en evenmin als Hij het bezit van al die bloedverwanten als niet-geoorloofd beschouwt, spreekt Hij niet geen woord in afkeurenden zin over het bezit van akkers en huizen. Hij wil alleen zeggen, dat, als het gaat om de keuze tusschen Hem en het aardische goed, Hij voorgaat, en Zijn discipelen niets mogen liefhebben boven Hem en Zijn zaligen dienst. Eenzelfde gedachte ligt opgesloten in wat Christus vermaant over het vergaderen van schatten. De verklaring van die vermaning geeft Jezus Zelf in vs 21: want waar uw schat is, daar zal ook uw hart zijn, en de nadruk valt hier op het woord schat. En dit woord be-tekent hier het hoogste goed. Dit woord wijst aan de levensrichting en het levensideaal. Dit woord zegt, waar naar de diepste begeerten van onze ziel moeten uitgaan, en dat hoogste goed nu mag niet gezocht en gesteld in het aardische, dat vergaat, maar moet alleen zijn het hemelsche, wat tot in der eeuwigheid blijft. En wat eindelijk den rijken jongeling aangaat, Christus stelt diens begeerte om zalig te worden op de proef. Het geloof van dezen man moest blijken in het verkoopen van alles en het offer van zijn bezit aan de armen, doch daarmede bedoelt de Heiland allermint, dat die eisch voor allen geldt. Hij stelt b.v. Nikodemus deze voorwaarde niet, en later hebben de apostelen er niet aan gedacht om bekeerlingen als Cornelius en Lydia aan deze proef te onderwerpen.

Er zijn nog andere teksten, die onze aandacht vorderen.

In de eerste plaats verdienen ernstige bespreking die plaatsen, waarin Jezus zich heeft uitgesproken over den Mammon, n.l. Matth. 6:24: gij kunt niet God dienen en den Mammon; Lukas 16:9: maakt uzelf vrienden uit den onrechtvaardigen Mammon; vs 11: Zoo gij dan in den onrechtvaardigen Mammon niet getrouw zijt geweest, wie zal u het ware vertrouwen, en vs 13: gij kunt God niet dienen en den Mammon. Licht in die woorden van den Heiland niet een protest tegen allen rijkdom en bezit? Neen, want uit Lukas 16:9 blijkt, dat er ook een goed gebruik is van den Mammon, van het geld. Wel noemt Jezus daar het aardische goed den onrechtvaardigen Mammon, omdat aan de verwerving en het gebruik van het geld vaak ongerechtigheid kleef, doch Hij vermaant Zijn discipelen, dat geld te gebruiken, en wel zóo, dat zij door middel van den Mammon zeer waarschijnlijk door het oefenen van barmhertigheid en steunen van den ellendige, zich vrienden maken. Deze vermaning sluit dus alle veroor-

daan moeten komen, lieve schepsel, hoe komt men er toch toe, om van zoo'n school te zeggen: „Och, dat doet er niet toe of die voor of tegen Koning Jezus werkt. Dat is maar voor de geleerde lui!”

Neen, mijn lieve vriend, zoo mag ik voor God niet spreken. En wil ik je eens wat zeggen: Als de vrienden het maar eens hadden kunnen worden, om er dat heilige woord „Gereformeerd” af te laten, dan zou je eens gezien hebben, hoe die halve mannen wat warm mee hadden gedaan.

Ze hebben het zelf verklaard!

In dat „Gereformeerde” zit het eiereten. Maar juist daarom is het dan ook zoo heilijk, dat ze anders praten als ze het meenen.

Dr Bronsveld nam deze zinsneden in zijn Kroniek over en schreef er onder:

Ik heb enige vermoedens, wie deze lasterlijke blaafjes schrijft. Zou hij den moed hebben, zelf zijn naam bekend te maken?

Een en ander leidde tot een particuliere correspondentie tusschen Dr Kuyper en Dr Bronsveld. Eerstgenoemde zond n.l. aan laatstgenoemde een paar regels voor de Stemmen, om hem te zeggen, dat hij de schrijver van de geincrimineerde woorden was.

Dr Bronsveld weigerde echter iets van Dr Kuyper's hand in zijn tijdschrift op te nemen om „de beleedigende wijze” waarop deze over zijn antwoord op de „Bede” geschreven had. Tevens verklaarde Dr Bronsveld niet te zullen ingaan op wat Dr Kuyper tegen zijn „ditjes en datjes” zou inbrengen.

Deze had n.l. in De Heraut van 11 Juli een korte aankondiging van Dr Bronsveld's geschrift gegeven met de belofte om er na de zomerrust, in breder betoog op terug te zullen komen. Dr Bronsveld echter verklaarde nu reeds bij voorbaat, dat hij aan Dr Kuyper het laatste woord liet.

In de weldra verschenen brochure „Strikt genomen”, erkende Dr Kuyper, dat de toon in het Vliegend Blaafjes vriendelijker had kunnen zijn. Ook was hij bereid de gewraakte zinsneden terug te nemen, zoodra Dr Bronsveld had aangegeeld, dat daarin „gelasterd” was.

Maar Dr Bronsveld deed er het zwijgen toe.

Om het Vliegend Blaaf te achterhalen verscheen echter een Loopend Blaaf.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

LXXVI.

66. Vliegend Blaaf, I, II en III, 7 Juli, 21 Juli en 13 Augustus 1880. Koninkl. Nederl. Stoomdrukkerij, Warmoesstraat 106, Amsterdam.

De christelijke pers had in de laatste jaren breed haar wiken uitgeslagen. Aan alle hoeken des lands verschenen blaafjes om de publieke opinie te bewerken. Er bestond korten tijd zelfs een humoristisch-antirevolutionair orgaan, Recht door Zee genaamd, waarin een zekere Adolf met een zekeren Frans keurde.

Op de pers van Heraut en Standaard werd destijds een Vliegend Blaaf gedrukt. 't Was niet in den handel, maar werd verspreid door de provinciale correspondenten en agenten der Vrije Universiteit. De schrijver noemde zich: Een Man van het drievoudig Snoer, en schreef brieven uit Eleutheropolis.

Deze vliegende blaafjes, in zeer populair toon geschreven, bepleitten de noodzakelijkheid der Vrije Universiteit. In dezer voege:

Wordt het niet langzamerhand een schrikkelijke toestand?

Voor ons goede gold vier groote Universiteiten onderhouden, die twee, drie tot 's jaars elk kosten, en dan te moeten zien, hoe de ergste godloochenaars daar de eerste viool spelen, en al onze jongelui, de bloem der natie, waar naderhand alle posten mee bezet moeten worden, aldus overgeleverd worden aan een stelselmatige ondermijning van hun Christelijk geloof, en zo te zien bewerken in een totaal onchristelijken geest, die hun conscientie voor Gods Woord toeschroeft?

Want weet nu wel, dat al die jonge mannen, naderhand als een stroom over heel het land uitgaan, om als burgemeester of notaris, als Minister of Kamerlid, als doctor of advocaat, op alle manier in het dagelijksche leven ons arme volk van zijn God af te trekken en het Koningschap te ontzeggen aan Jezus onzen Heer!

En nu zou ik u toch willen vragen, lieve vriend, als de zaken zóo staan, mogen we dat dan nu zoo maar gaan laten?

Zouden we verantwoord zijn voor den Heere onzen God, indien we dat maar zoo lijdelijk aanzagen, hoe men ons volk afrekt van Zijn dienst en eere?

En heeft onze Heiland, heeft onze dierbare Jezus dat aan ons verdiend, dat we Hem op een brutale manier het hart van ons volk ontstelen laten?

„O, mijn volk, wat heb ik u gedaan, dat ge Mij de eerekroon, die de Vader Mij reikt, ten tweedemaal voor een doornenkroon wilt uitruilen?” liet een oud Kerklied den Heiland klagen.

En als die Vrije Universiteit op die klacht van den Heiland nu eens een antwoord der verootmoediging en der hope zocht te geven, zou ze dan nog wel zoo kwaad zijn?

Ik denk, al wie den Heiland liefheeft, moest haar dan liever steunen met alle macht en alle toewijding.

Deze brief was gedateerd 7 Juli 1880.

Immiddels verscheen bij C. H. E. Breyer te Utrecht een brochure: De „Bede” van Dr A. Kuyper, afgewezen door Dr A. W. Bronsveld.

Hiervan nu schreef de „Man van het drievoudig Snoer” op 21 Juli:

Ik vat maar aanstonds den draad weer op, waar ik die voor veertien dagen liggen liet.

Niet dat ik me in Bronsveld's geschil ga mengen. Zijn antwoord op Kuypers bede loopt over allerlei ditjes en datjes, maar glijd over de hoofdquaestie, die voor ons arme volk in het spel is, met een ijskoud hart heen.

Er worden heel wat vreemde boeken te pas en te opas in aangehaald, maar de groote vraag, die mij altijd op het hart weegt, namelijk: wat moet er gebeuren om de herders en leidslieden van ons volk aan dien verderfelijken invloed van de hoogere Staatscholen te onttrekken en weer terug te brengen tot den Christus? daarover spreekt deze altijd scherpe man geen woord.

Hem te antwoorden, laat ik dus, als het noodig is, stil aan Kuyper zelf over, en kom maar dadelijk weer op de Vrije Universiteit zelve.

Verder lezen we in dezen zelfden brief nog:

Zoo'n academie, die niets geen waarborg oplevert voor neutraal blijven van den professor; waar de dingen van den godadienst, wel degelijk, en breed ook, moeten behandeld worden, en waar de invloedrijkste personen van steden en dorpen van-

deling van
Holland lan-
rechtvaar-
zijt gewe-
opzichte va-
rouw zóo la-
rouw betoc-
beheerder is
geschikt be-
ontvangen.
ken. Het ee-
gen niet ond-
en God ged-
afged word-
wij niet nu
en daarteg-
gij kunt
mon.

Aan een
das niet te

Christus!

Dat doet

ryken dwaas

Lazarus. De

deze mensch

van den eer-

de uitwendig-

bedeeling al-

gen staat de

gedoelten, e-

tegenover d-

gemakkelijk

zaligheid. H-

koninkrijk d-

op zichzelf e-

het bezit e-

den zondige

han verhin-

behoeft ech-

mus en Jos-

Lydia bewij-

dit kwaad

heeft Christ-

rijken. Hij

gunstig, ma-

ter, dat e-

eene naa

het Koni

Het zal o-

bezit heeft

Door Hen

gebrandmer-

satieve gege-

ken pennit

van aardse

wanneer Hi-

dingen alto-

wige leven

geven. Zeker

sociale verh-

oogen niet

ziet en beo-

beroering va-

over in so

Alleen de re-

beschouwt g-

licht. En da-

Christus ov-

clusies te ti

maatschappe

dwaas van

en uit Zijn e-

te halen. Di-

gunste van

Heiland te

tie geen opt-

vragen te b

schappelijk

lund houdt

gen, die ho

in de woord

lijnen voor

vinden, en a

kan men in

beginselen

Dieper ka

Het zou i

gevens” uit

een onderzo

het kader v

in dit artik

wat Christu

of Hij een k

communaal

het bezit, o

als in zich

de eigendom

alleen, hoe

goed moete

val, ook

rijken, Kamp

Christen en d

Zoo

van d

natuur

deeling van het bezit buiten, evenals hetgeen de Heiland laat volgen: Zoo gij dan in den onrechtvaardigen Mammon niet getrouw zijt geweest etc. Jezus eischt dus trouw ten opzichte van het aardse goed, en Hij stelt die trouw zóó hoog, dat, wanneer in het aardse geen trouw betoond wordt, en de mensch geen trouw beoerdt is van het stoffelijk goed, hij zich ongeschikt betoont om het ware, blijvende goed te ontvangen. Doch dit laatste moet het hoogste blijven. Het eerste mogen wij nooit dienen. Wij mogen niet onder het geld, maar moeten er boven staan, en God gedooft niet, dat het aardse bezit een afgod wordt, waarop wij vertrouwen. Dan bezitten wij niet meer het goed, doch het goed bezit ons, en daartegen nu waarschuwt Jezus, als Hij zegt: Gij kunt niet God dienen en den Mammon.

Aan een veroordeeling van den eigendom valt dus niet te denken.

Christus laat zich in dezen zin nimmer uit.

Dat doet Hij ook niet in de gelijkenis van den rijken dwaas of van den rijken man en den armen Lazarus. Daarin jaakt Hij niet den rijkdom van deze menschen, maar vonnist Hij de dwaasheid van den een, en laat Hij van den ander zien, hoe de uitwendige omstandigheden van deze aardse beoerding allenminst maatstaf zijn voor den eeuwig-gedeelten, en dat accentueert Jezus heel scherp tegenover den rijken jongeling, dat rijkdom heel gemakkelijk een struikelblok is voor den weg der zaligheid. Hoe bezwaarlijk gaat een rijke in in het koninkrijk der hemelen! En zoo is de rijkdom niet op zichzelf een kwaad en een gevaarlijk iets, maar het bezit en de aardse weelde kan licht voor den zondigen mensch een kwaad worden, wijl zij hem verhinderen, den wil Gods te volbrengen. Dit behoeft echter niet. Voorbeelden als van Nikodemus en Jozef van Arimathea, van Cornelius en Lydia bewijzen zulks overvloedig. Doch wel ligt dit kwaad aan de deuren der harten, en daarom heeft Christus ook zulk diep medelijden met de rijken. Hij scheldt niet op hen. Hij is niet afgunstig, maar Hij beklagt ze, want: het is lichter, dat een kemel ga door het oog van een naald, dan dat een rijke inga in het Koninkrijk Gods.

Het zal ons nu duidelijk zijn hoe Jezus over het bezit heeft geoordeeld.

Door Hem is de eigendom niet als contrabande gebrandmerkt, wat ook bevestigd wordt door positieve gegevens, als b.v. de gelijkenis van de verloren penning en het verloren schaap. In het bezit van aardse goed ziet Hij allenminst zonde, en wanneer Hij erover spreekt, beschouwt Hij deze dingen altoos in betrekking tot het eeuwige leven. En dat wordt bij dit stuk vaak vergeten. Zeker, Christus laat Zich ook uit over de sociale verhoudingen van Zijn dagen. Hij sluit Zijn oogen niet voor de maatschappelijke vragen. Hij richt en beoordeelt wat er omgaat in de sociale beroering van Zijn tijd, doch Hij spreekt er nimmer over in sociologische zin. Hij predikt ons alleen de religieus-ethische waarde der dingen, en beschouwt geld en goed, bezit en productie in dat licht. En daarom is het onschrijftuurlijk uit hetgeen Christus over het sociale leven gezegd heeft conclusies te trekken voor de economische en strikt-maatschappelijke verhoudingen. Daarom is het dwaas van Hem een sociaal hervormer te maken, en uit Zijn evangelie allerlei sociologische uitspraken te halen. Daarom is het ook onmogelijk zich ten gunste van privaat- of communaal bezit op den Heiland te beroepen. Jezus geeft van deze kwestie geen oplossing. Hij is niet gekomen om sociale vragen te beantwoorden. Hij bespreekt het maatschappelijk vraagstuk alleen in zoverre het verband houdt met of betrekking heeft voor de dingen, die boven zijn. En alleen in dezen zin zijn in de woorden van onzen grooten Profet de hoofdlijnen voor de maatschappelijke verhoudingen te vinden, en alleen met dit grondprincipe voor oogen kan men in het Evangelie zoeken naar leidende beginselen voor sociale studien.*)

Dieper kan ik op deze kwestie niet ingaan.

Het zou interessant wezen, om alle „sociale gegevens“ uit de Evangelien te bespreken, doch zulk een onderzoek zou mij te ver voeren, en valt buiten het kader van mijn onderwerp. De vraag, die ik in dit artikel onder oogen heb gezien, is deze, wat Christus ons predikt over den eigendom, en of Hij een keuze gedaan heeft tusschen privaat- en communaal bezit, en het antwoord is: Jezus heeft het bezit, ook den rijkdom niet, met geen woord als in zichzelf zondig veroordeeld, en Zich over de eigendomsquaestie niet uitgelaten. Hij zegt ons alleen, hoe wij als Zijn discipelen het aardse goed moeten gebruiken.

A. D.

* Vgl. ook Dr J. A. C. van Leenwen, Armen en rijken, Kampen 1919, blz. 53, en Dr A. Kuyper, De Christen en de sociale nooden.

LITERATUUR EN KUNST.

Zooals men weet hebben we de gewoonte gevolgd van de hoogtijden van 't jaar ook de rubriek Literatuur en Kunst telkens te doen spreken. Waar nu,

door allerlei verschuiving, het artikel naar aanleiding van het feit der Hemelvaart niet kon worden geplaatst in het nummer van de vorige week, voeg ik de hoofdzak daarvan toe aan dit stuk, dat in z'n oorspronkelijken vorm anders was samengesteld, maar thans eveneens is bekort.

Hemelvaart en Pinksteren.

Onder de nagelaten papieren van wijlen docent A. Steketee, een rijk begaafd geleerde, fijn van geest en vroom van gemoed, is ook een bundel stichtelijke poëzie, evenals talrijke meditaties het werk van stille uren, die niet aan de studie waren gewijd.

Deze gedichten, de uitingen van eigen gemoedsleven, waren niet bestemd voor anderen in den regel; de maker bewaarde ze voor zichzelf als getuigenissen van wat in de eenzaamheid van z'n studeerkamer was voorgevallen tusschen God en zijn ziel. In zichzelf geketend denker als hij was, deed hij anderen niet zien wat in die uren van gemeenschap met God door hem was ervaren. Maar wie thans, nu hij reeds lang is heengegaan, deze gedichten leest, ziet hoe in die momenten een Jacobs ladder voor zijn geestesoog stond opgericht, waarlangs de ziel door de regionen des lichts opklom tot haar God.

Telkens weer treffen de gedichten door hun rijkdom aan diepe gedachten, hun warmte van liefde en geloof, hun behoefte vooral aan Christus' nabijheid. Naar den vorm zijn ze soms wat onderwetsch, althans niet van dezen tijd. Maar hun inhoud, die de klare weerspiegeling is van een tot God gekeerde ziel, veroudert niet, omdat hij vol is van geloofs-ervaring en geloofsrealiteit. Wie gelezen heeft Steketee's „Gedachten over onzen diepen val en de verlossing, die er is, in Christus Jezus“, die voor enkele jaren gebundeld zijn verschenen, kent den geest, die uit deze gedichten spreekt.

Een ervan is „De Christen op Hemelvaartsdag“. Ik neem het als hoofdzak van m'n artikel der vorige week hier over:

Ik gedenk, hoe mijn Heer is ten hemel gevaren,
En daar plaats heeft bereid voor een zondaar als ik.
Zie, daar leeft Hij, mijn Koning, bij zingende scharen!
Galileë, daarheen Uw smachtende blik!

Hij verliet Zijn gemeente op den berg der olieven,
„Mijn vrienden“, zoo had Hij gesproken, „ik ga
Naar den hemel U voort, waar wij steeds zullen blijven.“
En Hij ging — en zij zonden hun zielszuchten na.

„k Ben gekerkerd in 't stof, ach, een worm van de aarde,
Had ik vleuglen der duive, ik volgde Zijn spoor....
Doch welhaast zal ik volgen, omdat Hij verklaarde
Dat 'k tot Zijn gekochte beminden behoort.“

„k Weet geen enkele reden waarom Hij mij minde,
„k Was den duivel genegen, des duivels domein,
„k Was ook nooit in mijn leven een Jezus-gezinde,
Doch Hij wilde mij minnen en maakte mij rein.“

Nu leef ik nog weinig' gevlengelde stonden....
En dan leg ik mijn lasten voor eeuwig ter neer,
Mijn stof en gebreken, mijn wereld en zonden,
Want voor mij is geen dood, geen verdoemenis meer!

En dan juich ik ten Hemel, naar Hem, die mij wachtte,
Hem te zien, dat zal zijn onuitspreklijk zoet.
„k Zal Hem zien met mijn oogen, o blijde gedachte,
Die mij wonderlijk, liefelijk duizelen doet.“

„k Zal Zijn liefde daar drinken, en met Zijn gekochten
Bij den brulofstisch zingen in 't koninklijk hof.
Juda's Lecuw heeft gestreden en glorie bevochten,
Gij, o Lam, hebt verloet U zij eeuwig de lof!...“

Men proeft hier den geest van de beste mystiek, die onze literatuur kent, van de 17e eeuwers Sluyter en Lodensteyn, den 18e eeuwschen Jan Luyken, den 19e eeuwschen Da Costa, menschen met wier gedachten Steketee zeer vertrouwd was, zooals de grootste mysticus onzer literatuur, Thomas à Kempis, de volle liefde had van zijn hart. En als de volkomen ziele-spiegeling van den man, die in de koortsachten op zijn sterfbed altijd maar weer nieuwe woorden herhaalde van Thomas à Kempis of Pascal, heeft dit gedichtje blijvende waarde, ook voor onzen tijd. En ook, 't is de volle intonatie van des christens dankbaarheid op den Hemelvaartsdag.

Ter gelegenheid van het komende Pinksterfeest zou ik willen wijzen op een van Da Costa's Pinksterzangen. Men zal zich herinneren hoe ik inder tijd ook enkele fragmenten aanhaalde uit Da Costa's Paaszangen. Het is nuttig en noodig in onzen tijd de herinnering aan Da Costa's dichterlijken arbeid te verlevendigen.

Voor velen, met name onder onze jongemensen, is de stralende glans van Da Costa's geloofsliederen verbleekt. Al te willig heeft men geluisterd naar de slopende critiek, waarmede de eerste tachtigers getracht hebben de religieuze poëzie der veertiger jaren af te breken. In de, soms wat onderwetsche taal van Da Costa, z'n hier en daar rhetorische beeldspraak, heeft men aanleiding meenen te vinden om gansch zijn poëtischen arbeid als onderwetsch te mogen bestempelen, of als rhetorisch, als van een anderen tijd en niet meer voor deze eeuw. De vijandschap tegen den Da Costa van „de Bezwaren tegen den geest der eeuw“ heeft doorgewerkt, en heeft zich bij de literaire herleving van 1880 nog eens weer op hem als dichter geworpen, met het gevolg, dat het nakomende geslacht Da Costa niet meer als dichter kon of wilde zien.

Daartegen nu moet ons waarschuwend woord

worden verheven. We moeten doen zien, dat de schoonheid, die afstraalt van 't werk van een Bijderlijk of Da Costa in geen enkel opzicht dof wordt in tachtigersbelichting — zooals trouwens vele moderne critici eerlijk erkennen — maar, juist andersom, dat wat de tachtigers hebben aangezien als de onmisbare voorwaarden voor echte kunst, karakteristieke eigenschappen zijn van Bijderdijk's of Da Costa's poëzie. Ook zij zijn individualist en realist, ook hun taalmuziek is in harmonie met hun emotie, maar die emotie, dat realisme, dat individualisme zijn gansch anders dan bij de tachtigers, en dus klinkt hun poëzie óók gansch anders. En hun techniek? Men behoeft alleen maar een compleeten bundel van Da Costa's werk door te bladeren en men zal verbaasd staan over de veelzijdigheid van zijn versvormen, de nooit feilende zuiverheid van metrum en rythme, het nimmer gezochte rijmverband.

Dit alles moet onze tijd en met name ons jonger geslacht leeren begrijpen. Het veroordeelen berust veelal op hooren-zeggen, het beter verstaan zal kunnen komen als men dezen dichterlijken arbeid zelf leert kennen. 't Is daarom, dat ik twee malen achtereenvolgend op Da Costa's werk wijs, nu de omstandigheden daartoe aanleiding geven.

De drie Pinksterzangen, die we van Da Costa kennen, zijn te groot, dan dat ik een ervan volledig kan overnemen. Enkele strophen van den tweeden zang echter kunnen een denkbeeld geven van het geheel. Op de melodie van gezang 38 zingt de dichter aldus:

Ja! de Trooster is gekomen,
Jezus ging van de aarde heen!
Jezus, van u opgenomen,
liet, o Kerk! u niet alleen!
De Beloofde werd gezonden,
en de Kracht uit God kwam neer!
't Past ons, juchend, keer op keer,
Zijn verschijning te verkonden!
Heden is het Pinksterfeest!
Looft en dankt den Heiligen Geest!

Looft den Geest! Hij is de Heere
God door God uit God gedaan!
Zingt Hem psalmen, geeft Hem ere!
Roep Zijn naam uit! bidt Hem aan!
Hem, die gaaf en Gever tevens
uitzendt en gezonden wordt,
God is, en wordt uitgestort!
Looft, o volk! den Geest des levens,
Hem, die schiept en wederschept,
dien ge in 't hart ontvangen hebt!

Looft den Geest! Hij zal niet wijken
van de Kerk, met bloed gekocht.
Zijn nabijheid zal steeds blijken,
hoe de vijand woeden mocht!
Vrees niet, o gezochte schapen,
vrees niet weergevonden ziel,
zoo de nacht u overviel!
Zou de Geest des Heeren slapen?
Waakt Hij, schoon geen oog Hem ziet,
voor de kleine kudde niet?

Geest der kennis, Geest der waarheid,
der genade, der gebeden!
leer ons wandlen bij uw klaarheid
in de heilverborgenheiden!
Doe ons Abba Vader bidden,
zeggen Jezus onzen Heer,
geven U in alles de eer!
Zweef in der Gemeenten midden,
om te heiligen de offerand
van hun hart, en mond, en hand!

Wil ons tot een tempel maken,
dien uw heerlijkheid vervult,
dat we eens uit het graf ontwaken,
in onsterfelijkheid gehuld!
Ook de kijnende gemeente
wacht van U het leven weer!
Daal op 't overblijfsel neer,
op 't verstrooid en dor gebeente,
dat Uw blazing slechts verbeidt,
en 't herrijst in heerlijkheid.

Trooster! Zalver! Gij zult komen
op 't gebed, door U verwekt!
Van Uw regens, van Uw stroomen
wordt eens de aarde gansch bedekt!
Liefde en ijver zullen blaken,
waar reeds alles scheen verkwaad,
als de Pinksterzon verschijnt!
Noordenwind! o wil ontwaken!
Zuidenwind! doorwaai den hof!
Heilge Geest! U zij de lof!

Zij de hooge stemming van dezen zang ook die van onzen Pinksterdag.

C. T.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Onbekend maakt onbemind.

De gedachte om een „Hongaarsche Herant“ uit te geven in onze taal en dan geschreven door Hongaren over het Hongaarsche kerkelijk leven uit het verleden en het heden, is eens zeer gelukkige geweest, vooral omdat wij daardoor eenigszins op de hoogte kunnen komen van wat er eens was en nu nog rest van Gereformeerd kerkelijk bewustzijn onder de Hongaren. Nooit kwam zoo sterk uit het geloof aan de katholiciteit der kerk onder de